

Llengua i Ús

Revista Tècnica de Política Lingüística

56

1r
SEMESTRE
2015

ISSN: 2013-052X

<http://gencat.cat/llengua/liu>

Ressenya

4.1

Del xinès al català: guia de viatge

Deth chinés ath catalan: guia de viatge

Del chino al catalán: guía de viaje

From Chinese to Catalan: travel guide

Sever Salvador i Padrosa
Direcció General de Política Lingüística

Citació recomanada:
SALVADOR I PADROSA, Sever. «Del xinès al català: guia de viatge». *Llengua i Ús: Revista Tècnica de Política Lingüística* [Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística], núm. 56, p. 89-92.

El català *Llengua*
per a tothom

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

CASAS-TOST, Helena; ROVIRA-ESTEVA, Sara (cur.)
Guia d'estil per al tractament de mots xinesos en català
[en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística, 2015. (Biblioteca Tècnica de Política Lingüística; 13) <http://gencat.cat/llengua/BTPL/xines> [Consulta: 10 abril 2015].

Les doctores en traducció per la Universitat Autònoma de Barcelona, Helena Casas-Tost i Sara Rovira-Esteva, són les impulsores de la *Guia d'estil per al tractament de mots xinesos en català*. Totes dues, juntament amb les sinòlogues Sílvia Fustegueres, Xianghong Qu i Mireia Vargas-Urpi, són les autores d'una obra que està cridada a ser una referència clara en els criteris d'acceptació i adaptació al català de les paraules procedents de la llengua xinesa, els anomenats *sinismes*.

La *Guia* neix a partir de la constatació de tres fets: a) la mundialització actual que comporta un augment de les relacions polítiques, econòmiques i culturals entre la Xina i Catalunya, b) la presència consolidada de població xinesa al nostre país i c) la constatació que l'adaptació de mots xinesos al català ha estat irregular al llarg del temps, sense criteris clars, i, de vegades, fins i tot errònia. A partir d'aquestes premisses, les autores es marquen els objectius següents:

- a) Posar a l'abast dels professionals, les institucions i el públic en general una obra de referència que estableixi uns criteris clars i consensuats de com cal tractar els termes i els referents xinesos en un text en català per estandarditzar-ne l'ús.
- b) Oferir una eina de consulta fàcil, feta des del rigor acadèmic, però que sobretot sigui útil a diferents perfils d'usuaris com ara acadèmics, bibliotecaris, correctors, editors, gestors culturals, lingüistes, mediadors interculturals, periodistes, redactors, sinòlegs, terminòlegs o traductors i intèrprets.

c) Fixar els termes de les diferents àrees temàtiques de la *Guia*, alhora que es dóna compte de la raó per la qual es fan les propostes de fixació.

d) Esdevenir un referent en la manera com cal introduir i tractar els sinismes en català.

Són quatre objectius ambiciosos i, per tant, desitjables, pel benefici que poden significar per a la llengua catalana. Objectius que a parer nostre les autores aconsegueixen amb escreix. Vegem-ne el contingut.

La *Guia* es divideix en dotze capítols independents. Els cinc primers estan dedicats a continguts de caràcter general i els set capítols restants, a àmbits temàtics. Al final, s'hi inclouen cinc annexos molt útils. Tots els capítols tenen una estructura similar: contextualització breu del tema, exemples de mal ús, presentació de criteris per tractar els referents o mots que corresponen a aquell àmbit concret i resum final amb les recomanacions més importants.

Els dos primers capítols versen sobre la llengua, l'escriptura xinesa i els sistemes de transcripció. S'hi presenta el panorama de la diversitat lingüística de la Xina i es remarca la importància del mandarí o geolecte del nord —la variant més parlada—, que és d'on surt el xinès estàndard. També es fa referència a la naturalesa dels caràcters xinesos i de les variants ortogràfiques en presència: l'escriptura tradicional i la simplificada, a les quals cal afegir el *pinyin*, sistema oficial de transcripció del xinès estàndard basat en l'alfabet llatí i auspiciat pel Govern xinès a partir del 1996 i que, en coexistència amb l'escriptura amb caràcters, és usat internament en alguns àmbits socials concrets, però, sobretot, en la projecció internacional de la llengua xinesa. En conseqüència, les autores fan una aposta decidida a favor del pinyin com a forma bàsica d'incorporació de sinismes al català, tot i fer referència també a la pervivència d'altres sistemes anteriors de transcripció, com ara el Yale, però sobretot al centenari Wade-Giles, sistema que ha condicionat la promoció del pinyin atesa la

tradició i l'arrelament d'algunes formes com ara en topònims i antropònims (a l'annex 3 hi ha una taula molt útil de correspondències entre els tres sistemes).

L'aposta decidida pel pinyin comporta que tot el tercer capítol estigui dedicat a les regles ortogràfiques oficials d'aquest sistema de transcripció i que, en el quart, s'expliqui el funcionament de la pronunciació del xinès estàndard, variant representada per escrit mitjançant el pinyin. En aquest punt, convé que els catalans tinguem present que algunes lletres i dígrafs del pinyin no es corresponen amb les del català. Cal, doncs, aprendre a quin fonema correspon cada grafema. Per exemple, mentre que les síl·labes xineses *fan* i *fang* sonen igual que *fan* i *fang* en català, les síl·labes xineses *quan* i *qiang* sonen, aproximadament, *txúèn* i *txiang* — fonèticament [tɕ^huɛn] i [tɕ^hjaŋ] — i no pas *[kwan] i *[kjaŋ].

En relació amb la pronunciació, les autores tenen l'encert de presentar-la en dos nivells d'aprofundiment, l'un per a usuaris no especialistes i l'altre per a lingüistes o usuaris amb coneixements de fonètica. És aquí on tenen tota la raó de ser les taules dels annexos 1 i 2. Al primer, es mostren les síl·labes del xinès estàndard i la seva representació en pinyin i, al segon, hi ha la correspondència entre els sistemes de transcripció més habituals: el pinyin i el Wade-Giles, acompanyats de la corresponent transcripció en alfabet fonètic internacional (AFI). La gràcia de l'annex 2 rau en el fet que, mitjançant un enllaç, accedim al mateix annex en un format interactiu que ens permet sentir la pronúncia de totes les síl·labes i, alhora, fer cerques, ordenacions i agrupacions. Realment un dels encerts d'aquesta *Guia*.

Com cal incorporar els referents xinesos al català? Al capítol 5, les autores ens expliquen les quatre maneres com s'ha fet: a) directament del pinyin (és el cas de *fengshui*), b) adaptació del xinès estàndard a l'ortografia catalana (*taitxí*), c) adaptació a través d'altres llengües (*wok*) i d) traducció directa (*acupuntura*). No cal dir que les autores,

tot i que són conscients que cal sospesar el grau de popularització de determinades grafies, recomanen l'ús de la transcripció en pinyin o de la traducció en detriment de la forma adaptada. Per exemple, tot i que en pinyin s'escriu *doufu* (fonèticament, [tɔufu]), accepten la forma *tofu* perquè ja està arrelada i és d'ús estès en català.

Els set capítols restants estan dedicats, com hem dit, a àmbits temàtics. El capítol 6, dedicat a l'antroponímia, repassa les característiques i l'ús dels noms, dels cognoms, de les formes de tractament i dels pseudònims en xinès. Al capítol 7, que versa sobre la toponímia i els gentilicis, se segueixen les orientacions del Grup d'Experts de les Nacions Unides en Noms Geogràfics, que recomanen l'ús prioritari de les formes en pinyin, si bé en alguns casos s'accepta, per tradició, l'ús de formes dobles, com ara *Beijing* (pinyin) i *Pequín* (forma tradicional en català, que encara té pes). En canvi, en altres casos es desestima la forma catalanitzada a causa del poc ús, com ara el cas de *Xangai*, i s'opta per la forma en pinyin *Shanghai*, fonèticament [ʃɑŋhɑi]. El capítol 8 està dedicat a l'organització política i administrativa de la República Popular de Xina —incloses les regions administratives especials de Hong Kong i Macau— i de Taiwan. El capítol 9 tracta del calendari i de les festes de la cultura xinesa, tant de les tradicionals com de les modernes. S'hi veu clarament la intenció de posar ordre en la multiplicitat de denominacions que reben aquestes celebracions. Per exemple, sabem que hem de dir *Festa dels Fanalets* i no pas *Festa de les Llanternes* o *Festival dels Fanalets* o *Festival dels Fanalets Xinesos*. Al capítol 10, dedicat a les unitats de mesura i a la moneda, les autores ens adverteixen que encara que oficialment a la Xina es fa servir el sistema mètric, en la vida quotidiana estan arrelats els sistemes de mesura tradicionals. Per exemple, el *li* és habitualíssim, com per a nosaltres el quilòmetre, però equival a 500 metres i no pas a 1 quilòmetre. En aquest capítol, també es fa referència a les monedes de la Xina continental, de Hong Kong, de Taiwan i de Macau. El capítol 11 tracta de les abreviatures, les sigles i els acrònims. Hi ha una diversitat

de maneres de resoldre aquesta qüestió depenent de si partim d'una forma traduïda al català (*PCX*, '*Partit Comunista Xinès*'), formes adaptades o transcrits d'una forma ja abreujada en xinès (*Beida*, de *Beijing Daxue*, 'Universitat de Pequín') o sigles creades en xinès a partir de la transcripció en pinyin (*HSK*, de *Hanyu Shuiping Kaoshi*, 'Examen oficial de xinès'). El capítol 12, que versa sobre qüestions ortotipogràfiques del xinès, arrodoneix la *Guia*. En aquest capítol, les autores ens adverteixen de tot allò que cal tenir en compte pel que fa a les convencions de tipografia i ortografia a l'hora de redactar textos en què apareixen sinismes, fragments de text en xinès o referències bibliogràfiques d'autors d'origen xinès o taiwanès.

Dels cinc annexos, hem esmentat els tres primers. Ens falten els dos darrers. L'annex 4 és una taula que conté una cronologia històrica de la Xina continental. S'hi inventarien els 39 períodes històrics compresos entre el segle XXI aC fins a l'actualitat.

El darrer annex, el cinquè, mereix una menció a part. Es tracta d'un glossari que recull 481 paraules d'origen xinès que s'han fet servir més sovint en català els darrers anys. Sense ànim d'exhaustivitat, l'objectiu del glossari és establir recomanacions respecte de totes les paraules que ocasionen dubtes o que poden ser útils en el nostre context. Primer apareix el terme escrit en pinyin i, després, en caràcters xinesos. Al costat hi ha l'equivalent en català, que les autores proposen de fer servir, i —quan cal— s'indica, també, la forma desestimada. També s'hi fa constar el capítol al qual la paraula o el terme pertany i a quina categoria correspon de les vint-i-set categories següents: abreviatura, accident geogràfic, administració, antropònim, ciutat, escriptura, espai urbà, ètnia, fauna, festa, gastronomia, gentilici, institucions, jocs i esports, llengua, localització, locatiu, medicina, moneda, música, país, pensament, política, província, unitat de mesura i altres.

Com en el cas de l'annex 2 —i aquest és el segon bon encert d'aquesta *Guia*—, el glossari també es presenta en

un format interactiu en què mitjançant un cercador es poden fer cerques de paraules i termes i seleccionar-los per criteris diversos: escriptura en pinyin, en caràcters xinesos, formes catalanes, capítols de la *Guia* a què pertanyen i les 27 categories esmentades. Per exemple, si volem saber com s'escriuen en català les principals ciutats, podem agrupar les 44 ciutats que apareixen a la *Guia* tot seleccionant la categoria *ciutat*.

Aquesta *Guia* representa una novetat en el panorama d'internacionalització de la llengua catalana, que de ben segur ajudarà a orientar adequadament tots els usuaris que tenen relació directa o indirecta amb la Xina i la llengua xinesa i amb Catalunya i la llengua catalana.

Hem d'agrair, doncs, la feina duta a terme per les autores, sinòlogues vinculades al Grup de Recerca en Traducció del Xinès al Català i el Castellà (TXICC). Aquest Grup, creat el 2007 i constituït per professores de la Universitat Autònoma de Barcelona, de la Universitat Pompeu Fabra i membres adscrits externs, té per objectiu promoure la recerca en l'àmbit de la traducció i la interpretació entre el xinès i el català. La *Guia* és un bon exemple del necessari intercanvi col·laboratiu que hi ha d'haver avui a Catalunya entre la universitat i les institucions públiques. Congratulem-nos-en.